

5
גיליון
יוני 2007

עו"סים עניין

עיתון בית הספר לעבודה סוציאלית

"עו"סים עניין" הוא עיתון ביה"ס לע"ס, המופק בחסות "תפיסת הקהילתיות" של ביה"ס לע"ס. מערכת העיתון כוללת סטודנטים מהתואר הראשון, התואר השני, תוכנית הדוקטוראט ומרצים.

תוכן העניינים:

- 2 ראיון עם ראש ביה"ס לע"ס – ד"ר אמנון לזר
- 4 קהילה לומדת, משתפת ומעורבת
- 5 ועד הסטודנטים בביה"ס לע"ס 2007
- 6 אביב רומאי – על רב־תרבותיות, סובלנות, ועוד
- 7 בונים עתיד טוב יותר
- 8 עבודה סוציאלית ומדיה
- 9 עוני בראי התקשורת
- 10 יצירתיות זה כוח! טיפול באמצעים יצירתיים
- 11 הצד האחר של עולם ההדרכה: ראיון עם מדריכה
- 12 עבודה סוציאלית לאן?
- 13 פרויקט העוני
- 14 פרויקט האלימות
- 15 הקליניקה הסוציו־משפטית

קריאה אהנה
המערכת

חברי מערכת:

רכזת מערכת: רנא סמעאן

מנהלנית: גב' מינה קונטס

פרופ' אמנון בהם

גב' סופי בנימין

ד"ר רוני סטריאר

גב' אלה פריקס

אלכס אלטשולר

אבנר ספורן

גיא דנן

ורד פרידמן

נגה איבצון

ליטל טמקין

דורית צייכנר

יעל מזור

תמר דרויש

אפרת ונקרט

עיצוב גראפי: מחלקת פרסומים, אוניברסיטת חיפה

ראיון עם ראש ביה"ס לע"ס

ד"ר אמנון לזר

רנא סמעאן שנה ג'

ראיון מיוחד עם ראש ביה"ס לעבודה סוציאלית, בו הוא מדבר בפתיחות על הקווים המנחים אותו בתפקיד ועל המאפיינים שהוא מבקש לשמר ולשנות בביה"ס. בראיון מסביר ד"ר לזר את עמדותיו בנושאים נוספים ובהם החשיבות שבמעורבות חברתית, התדמית של מקצוע הע"ס, שוק העבודה, האקדמיה והפרקטיקה, איכות ההוראה. וכמובן הוא לא שוכח להעביר מסר לסטודנטים ולתת להם עצה להמשך הדרך.

מה היית רוצה לשנות בביה"ס?

הייתי רוצה להביא לאווירה פתוחה יותר, יותר שקיפות ויותר מעורבות מצד הסטודנטים. דוגמא לרוח זו אפשר למצוא בישיבה של ועד הסטודנטים עם בעלי התפקידים בביה"ס. תהליך זה הוא חדש, ובא בעקבות דגש שלי, זה לא קרה מעצמו.

פרויקטים מטעם ביה"ס:

בית הספר הוגה ומלווה פרויקטים המשתלבים בתוך הקהילה. בית הספר מעורב בפרוייקטים רבים כגון, פרויקט מיגור העוני, פרויקט האלימות בקרב בני נוער וכיצא באלה.

מה החשיבות שאתה מייחס לפן הזה בפעילות בית הספר?

האקדמיה בכלל אמורה לתת חשיבות רבה לנושא המעורבות. אני יודע שנעשים מאמצים רבים בתחום על ידי האוניברסיטה כולה, ונשיא האוניברסיטה אף מינה יועצת מיוחדת לנושא. בבית הספר לעבודה סוציאלית הדגש חשוב אף יותר, אנחנו לומדים בעזרת התיאוריה והפרקטיקה. סטודנט לומד, מתנסה בהכשרה בשטח, מקבל הדרכה וכך הוא לומד. מעורבות הסטודנטים בפרוייקטים למען הקהילה תורמת לחברה ולסטודנטים כאחד. המעורבות מוסיפה ערך מוסף ללימודים שלהם.

"תפיסת הקהילתיות" פועלת מזה כארבע שנים, כשותף בוועדת ההיגוי בעבר, כראש בית הספר בהווה וכמי שליווה אותה מתחילת דרכה, מה היית רוצה לומר על תפיסת הקהילתיות בבית הספר?

אני חושב שהרעיון של הקהילתיות ייחודי, מיוחד ובפשטות "מדליק". לוקחים סטודנטים שנה ג' ממגמת קהילה, משבצים אותם בבית הספר במסגרת ההכשרה המעשית שלהם, והם פועלים במסגרת הפרוייקטים השונים במטרה להעלות את איכות החיים של כולנו.

זוהי השנה הראשונה שלך כראש ביה"ס לע"ס, מה הניע אותך להתמודד לתפקיד?

מצד אחד, יש לי מחשבות על "איך ביה"ס צריך להתנהל" ומצד שני, כיהנתי בתפקידים רבים בביה"ס ובשדה. המפגש עם תפקידים אלה (ראש היחידה ללימודי שדה, ראש ועדת ב"א, חבר בוועדת ב"א וחבר בוועדת הדוקטוראט), אפשר לי להכיר את ביה"ס מכל צדדיו, ומכאן היה זה טבעי שאתמודד לתפקיד. מעבר לכך, יש אתגר בעמידה בראש ביה"ס לעבודה סוציאלית, ולעמול על שימור ושיפור את רמתו.

מתוקף תפקידך כראש ביה"ס לעבודה סוציאלית, כיצד היית מגדיר את מטרת העל של בית הספר?

המטרות רבות ומגוונות, אך אם אסכם זאת בקצרה, ישנם שני כיוונים כלליים:

מחד, הלימודים עצמם והתאמתם לשדה, ומאידך, המעורבות של ביה"ס בקהילה בכלל ובתוך ביה"ס בפרט. הדגשה וחיזוק של כיוונים אלה יוביל בעיני לבית ספר אידיאלי. חשוב להדגיש כי בית הספר לעבודה סוציאלית אינו רק גוף מלמד אלא גוף המבקש גם לחנך. מכאן החשיבות שאני מעניק לערכי המעורבות בבית הספר.

מהם הקווים המנחים אותך בתפקידך?

שקיפות, שותפות ופתיחות... צריכה להיות זרימת אינפורמציה בין מרצים וסטודנטים, ובין הקבוצות עצמן. כמו כן, יש חשיבות לשקיפות במידע, שותפות בקבלת החלטות ופתיחות לדון בכל נושא ללא חששות ובאווירה פתוחה. רק בתנאים אלה ירגישו הסטודנטים בנוח לבוא ולדבר איתי על כל דבר.

מה היית רוצה לשמר בביה"ס?

הייתי רוצה לשמר ואף לחזק פרויקטים המעודדים מעורבות, פרויקטים ברוח "תפיסת הקהילתיות".

העבודה הסוציאלית כמקצוע:

למה, לפי דעתך, מקצוע עם ערכים נעלים כמו העבודה סוציאלית, "זוכה" לתדמית נמוכה?

לצערי, התדמית של המקצוע נקבעת לפי האוכלוסייה שאיתה עובדים. כך למשל, עורכי דין עובדים עם חברות גדולות ועם אוכלוסייה ממעמד גבוהה, ולכן המקצוע נחשב ליוקרתי. העבודה עם פושעים לא משנה עובדה זו. בהתאם, מקצוע העבודה הסוציאלית מקבל תדמית נמוכה מעצם העובדה שהעבודה מתבצעת עם אוכלוסיות חלשות. תדמית זו תשתנה רק אם הערכים של החברה ישתנו, כשהיום הערכים של החברה הם ערכים אינדיבידואליים ואגואיסטיים, להבדיל מהערכים הקולקטיביים שאפיינו את החברה בעבר.

אך זו המציאות, לנסות לשנות אותה זה כמו המלחמה של דון-קישוט. אנחנו כעובדים סוציאליים במידה מסוימת סותמי פיות!! תפקידינו להשתיק את המצפון. המדינה מתעלמת מהבעיות החברתיות ומטשטשת אותם, כי יש לה את העובדים הסוציאליים שיעשו את "העבודה השחורה".

יש סיבות נוספות לתדמית הנמוכה של המקצוע, סיבות כמו השחיקה של העובדים. מעבר לכך יש הרבה מצוקות ומעמסות על העובדים הסוציאליים, המשכורת שלהם לא כל כך גבוהה (בלשון המעטה), ישנם עובדים רבים המתפקדים כעובדי קבלן, הממשלה מקצצת במשאבים והיקף הבעיות לא מצמצם, העבודה עם אנשים בתנאים קשים, כל אלה עלולים להוביל לשחיקה.

זוהי המציאות, אך אני מאמין כי מי שבחר במקצוע העבודה הסוציאלית, מעניק חשיבות רבה יותר לערכים מאשר לתדמית. לכן אנו ממשיכים לעשות את "עבודת הקודש" שלנו שתורמת לתדמית חיובית.

בשנים אלו אנו עדים לעליה במספרם של סטודנטים הלומדים עבודה סוציאלית הן באוניברסיטאות והן במכללות, האם שוק העבודה יוכל לקלוט את העובדים הסוציאליים "הטריים"?

מבחינת צרכים יש צרכים, מבחינת תקנים, התקנים מצמצמים. זה גם תלוי בתחום, יש תחומים "מבוקשים" יותר. מעבר לכך, העבודה הסוציאלית יכולה לשמש כבסיס פורה לתחומים אחרים.

מקצוע העבודה סוציאלית הוא מקצוע פרקטי, איך אתה רואה את השילוב בין האקדמיה לפרקטיקה?

אני חושב שצריך לזכור שהאקדמיה התחילה ממקצועות פרקטיים כמו משפטים ורפואה. בכל אופן, אני לא רואה סתירה בין שני המרכיבים, בכדי לעסוק במקצוע פרקטי כמו עבודה סוציאלית יש לעולם ידע. אנחנו יכולים לשאול ידע ממקצועות אחרים כמו פסיכולוגיה, סוציולוגיה, מדעי מדינה, כלכלה, ויחד ליצור ידע משלנו גם כן.

האקדמיה היא המקום לבניית עולם הידע למקצוע פרקטי, בשדה אכן מיצרים ידע, אך אם הידע הזה לא פוגש את האקדמיה ומתפרסם הוא הולך לאיבוד. השילוב בין האקדמיה לפרקטיקה מאפשר לידע לעבור הלאה, זהו שילוב משלים המאפשר לאקדמיה להוות בסיס לפרקטיקה ולפרקטיקה להוות בסיס לאקדמיה.

ההוראה וההכשרה בביה"ס לע"ס:

איך היית מדרג את איכות ההוראה בביה"ס?

כשאני מסתכל על הערכת הסטודנטים, רוב המרצים שלנו הם ברמה בינונית ומעלה. אני לא עיוור למרצים שרמתם מתחת לבינוני, גם הרמה הבינונית לא מקובלת עלי, אסור להשלים עם הבינוניות, אך לא תמיד הכול רוד. צריכים לעשות מאמצים בכדי לשפר את רמת ההוראה, ואכן האוניברסיטה מקיימת סדנאות למרצים במטרה לשפר את רמת ההוראה.

יש סטודנטים הטוענים כי הם צריכים יותר הכשרה וכלים מביה"ס על מנת להצליח בשטח, מהי תגובתך לטענה זו?

אני מסכים איתם!

תואר ה"ב"א הוא תואר התחלתי. בארה"ב למשל, התואר הראשון בעבודה סוציאלית אינו תואר מקצועי, רק התואר השני מהווה תואר כזה, ויש לזה סיבה מוצדקת. אי אפשר ללמוד את הכול בשלוש שנים. בנוסף, לוקח זמן לעשות את האינטגרציה בין החומר התיאורטי לשדה, דבר הקורה בדרך כלל בעבודה. אני זוכר שהיו כמה דברים שלמדתי בתואר הראשון שפגשתי רק בעבודה. אני מבין שסטודנטים מתוסכלים מזה, אני גם רואה את זה כשאני מלמד "שיטות התערבות", אך כמו שאי אפשר ללמוד שחייה בתיאוריה כך גם בעבודה סוציאלית.

דברי סיום:

מה המסר שהיית רוצה להעביר לקהילת ביה"ס?

אני כל כך שמח כשאני רואה את המעורבות של הסטודנטים, אני מקווה שזה "ידביק" סטודנטים נוספים. בפעילות הסטודנטים וביאכפתיות, יש יותר סיפוק לסטודנטים.

עם איזו עצה לסטודנטים היית רוצה לסיים?

תשמרו על האכפתיות, זה המפתח לכל. המפתח להתפתחות מקצועית ואחד הגורמים העוזרים למניעת שחיקה. כל הזמן תקפידו על האכפתיות המעורבות וההתפתחות מקצועית.

קהילה לומדת, משתפת ומעורבת

במסגרתו מתקיימות הפעילויות הבאות: "קפה ידע" מורחב, יריד פרויקטים – הצגת פרויקטים מוצלחים מהשדה וסדנאות ייחודיות לכל שנתון.

4. סיוע ותמיכה: הוקם במטרה לקדם שוויון מהותי לאוכלוסיית בעלי מוגבלויות הראיה והלמידה בבית הספר לעבודה סוציאלית, באמצעות הנגשת כל מאמרי תואר ראשון, הפיכתם לקובצי שמע ואחסונם בקובצי שמע באתר הספרייה.

5. ליווי אקדמי: פרויקט משותף עם נציגת הנשיא למעורבות חברתית. מטרתו היא הרחבת הידע התיאורטי של מתנדבים מהאוניברסיטה באמצעות שורה של הרצאות בתחומי צדק חברתי והתנדבות – הניתנות בהתנדבות ע"י סגל ביה"ס לע"ס.

6. אמנה: צוות משותף של אנשי סגל וסטודנטים גיבשו מסמך טיוטה של אמנה בית ספרית – מסמך המעגן את עקרונות היסוד שבין המרצים לסטודנטים.

השלב הבא הוא: להטמיע ולאשרר את האמנה. הנושא הועבר לטיפול ועד הסטודנטים.

7. עיתון ביה"ס לעבודה סוציאלית – "עו"סים עניין" 5: מערכת העיתון כוללת סטודנטים מהתואר הראשון, התואר השני, תוכנית הדוקטורט ומרצים. העיתון כולל כתבות בנושאים מגוונים, מעשירים ומעניינים.

סטודנטים יקרים, "תפיסת הקהילתיות" הוקמה עבורנו במטרה לשפר את איכות חיינו בביה"ס, תוך מתן הזדמנות לחוויה לימודית עשירה ומספקת יותר.

אנו שמחים כי חלק נכבד מהסטודנטים מעורב ופעיל במסגרת "תפיסת הקהילתיות", אך רבים נשארו עדיין מחוץ למעגל העשייה הקהילתית. אנו פונים אליכם על מנת להזמינכם להשתתף ב"תפיסת הקהילתיות", על מנת שתפיקו את המקסימום מהלימודים, בתנאים של שותפות, מעורבות, הזדהות ושביעות רצון, בתנאים של קהילתיות...

ביחד נבנה קהילה לומדת משתפת ומעורבת!

צוות קהילתיות – רנא סמעאן, בר גלבו, גיא דנן

בהדרכת סופי בנימין ודני קורן

דוא"ל קהילתיות: communitysw@gmail.com

אתר קהילתיות:

http://hw.haifa.ac.il/social/hebrew/school_projects.html

או דרך הקישור של תפיסת הקהילתיות בתוך אתר

ביה"ס לעבודה סוציאלית.

ביה"ס לעבודה סוציאלית אינו עוד יחידה אקדמית בתוך האוניברסיטה, אלא "עולם שלם" העומד בפני עצמו, המקבל לתוכו אנשים עם ערכים

ומקנה להם ידע, מיומנויות, הכשרה ואף חינוך, על מנת שיהפכו לסוכני שינוי ערכיים ומקצועיים, העתידים לעצב את פני החברה ולהקרין לעבר החשיכה של הבעיות החברתיות אור של תקווה, אור של עבודה סוציאלית.

אין זה תהליך פשוט להכשיר עובדים סוציאליים, על אחת כמה וכמה כשחסרה תחושת שותפות, מעורבות, הזדהות ושביעות רצון בביה"ס. בכדי להפוך תהליך הכשרת העובדים הסוציאליים ליעילה, נוחה ומרגשת יותר, נדרשת אווירה של שותפות, מעורבות, הזדהות ושביעות רצון, נדרשת אווירה של קהילתיות.

"תפיסת הקהילתיות" באה לתת מענה לסוגיה זו ולבנות קהילה בית-ספרית לומדת, משתפת ומעורבת כשמטרותיה הן העלאת רמת השותפות, ההזדהות, המעורבות ושביעות רצון של כל הגורמים בביה"ס לעבודה סוציאלית.

היום, לאחר ארבע שנים מיום היווסדה, "תפיסת הקהילתיות" מתמסדת כתפיסה בית-ספרית, במסגרתה פועל צוות בהדרכה מקצועית, בליווי ראש ביה"ס ובעלי תפקידים אשר תומכים ברעיון ומאמינים בו.

במטרה להגשים את המטרות של "תפיסת הקהילתיות" עוצבו שבעה פרויקטים ייחודיים ומיוחדים:

1. קפה ידע: מפגש בלתי-פורמאלי בין מרצים, סטודנטים ומנהלי שירותים בו מתקיימים פעילות ודיון סביב נושא משתנה. השנה תוכננו שלושה מפגשים: הראשון – "הפרטה: נישול או סיכוי" התקיים בתאריך 18.3.07; השני – "אבודים בהודו: על סמים ופסיכואזה" היה אמור להתקיים בתאריך 29.4.07 אך התבטל עקב השביתה ונדחה לקפה ידע הבא; השלישי – "עניין של כבוד: הזכות לחירות בגיל הזהב" התקיים במסגרת האירוע הבית-ספרי בתאריך 20.5.07.

2. ועד הסטודנטים: השנה הוחלט כי יש לבנות

מנהיגות מקומית נבחרת מקרב הסטודנטים בביה"ס, במטרה להגביר את השותפות והמעורבות של הסגל האקדמי עם נציגים לגיטימיים של הסטודנטים. בסוף סמסטר א' נבחר הועד בצורה דמוקרטית, כאשר צוות קהילתיות חנך וליווה את הועד בתחילת דרכו. הועד הקים ועדות משנה על פי הגדרת חזונו ומטרותיו.

3. האירוע הבית-ספרי: אירוע ייחודי, המשתף את הקהילה המורחבת של בית הספר לעבודה סוציאלית: סטודנטים, אנשי סגל אקדמי ומנהלי, מדריכים מלימודי השדה ומנהלי שירותים.

ועד הסטודנטים בבית הספר לעבודה סוציאלית 2007

נגה איבצון וליטל טמקין שנה ג'

עוסי"ם עושים

מאז הקמתו של הועד, במחצית שנה זו, הוא כבר הספיק לפעול רבות. התקיימו ישיבות, הוקמו ועדות וכבר התקיימו פגישות בין נציגי הועד לבין אנשי סגל במטרה ליצור תקשורת הדדית, לנסות לפתור בעיות ולהיות שותפים בקבלת החלטות הנוגעות לסטודנטים בבית הספר.

אחת הועדות היא, הועדה לעניינים סטודנטיאליים. ועדה זו עוסקת בעניינים הקשורים לתחום בית הספר, כמו: בעיות אישיות של סטודנטים, יחסים בין מרצים לסטודנטים, תוכן חומר הלימוד, המטלות השונות, מנהלה ועוד. הועדה מקיימת קשר רציף עם גורמים רלוונטיים בבית הספר בניהם ראש הב.א ד"ר אילנה דובדבני, אחראית לענייני סטודנטים - ד"ר פנינה רון וראש בית הספר ד"ר אמנון לזר.

ועדה נוספת, היא ועדת סטודנטים ללימודי שדה העוסקת בתחומים הקשורים לתחום ההכשרה המעשית, כמו: בעיות של סטודנטים בשדה, יחסים בין מדריכים לסטודנטים, הדרישות מהסטודנטים בשדה, הקשר בין החומר התיאורטי לשדה, תנאים בשירות ותשלומי נסיעות ועוד. הועדה מקיימת קשר רציף עם היחידה ללימודי שדה ובה ד"ר אלי בוכבינדר, ד"ר נאוה ארקין, מר גדעון תכלת וגב' ורד גולן.

ועדת תרבות ומדיניות חברתית עוסקת הן בפעילות העשרה ותרבות המעניינים את הסטודנטים והן בפעילות הקשורה במדיניות חברתית אמפלטית. הועדה מקיימת קשרים עם שירותים חברתיים שונים, ארגונים חברתיים, עמותות, איגוד העובדים הסוציאליים, אגודת הסטודנטים ועוד.

הועדה לתקשורת פועלת לקידום הנראות, העברת המידע ודרכי התקשורת בין הסטודנטים לבין עצמם ובינם לבין בית הספר. נציגי הועדה הקימו אתר אינטרנט, המכיל מידע רב ומקיף לגבי פעילות הועד ונושאים רלוונטיים אחרים המעניינים סטודנטים. בנוסף, פועלת הועדה בשיתוף עם אגף המחשוב, מזכירות בית הספר ואנשי סגל נוספים.

רואים עתיד

הועד מנסה לפעול למען הסטודנטים בשיתוף עם הסגל והסטודנטים. הועד, הסטודנטים, הסגל, שואפים ליצור קהילה שתעזור לעצמה לעבור ממצב של חוסר אונים למצב של שליטה יחסית בחיינו, בגורלנו ובסביבתנו.

אנחנו מקווים שהועד ימשיך הלאה וכל שנה יתחזק ויתעצם. אנחנו מקווים שלא רק נלמד על העצמה ונקרא עליה במאמרים אלא שנעבור אותה בעצמנו. רק כך באמת נוכל להשפיע ולעשות שינוי בחברה שלנו, הן ברמה האישית והן ברמה הקולקטיבית.

העצמה ושותפות הם מושגים אותם אנו לומדים במשך שלושת השנים בבית הספר לעבודה סוציאלית ומתנסים בהם בשדה עם אוכלוסיות שונות. אך עולה השאלה, האם נוכל לאמץ מושגים חשובים אלה למסלול חיינו? האם נוכל לצאת ממצב של פסיביות וחוסר אונים לשליטה רבה יותר בחיינו, ולהיות מעורבים במידה גדולה יותר במקומות המשפיעים על גורלנו?

צוות קהילתיות בבית הספר לעבודה סוציאלית האמין כי התשובה הינה חיובית. מתוך השקפה זו הצוות פעל לקידום התקשורת ושיתוף הפעולה בין סטודנטים לבין סגל בית הספר. בעקבות פעילות זו, בא לעולם ועד הסטודנטים, אשר נועד לשמש קול לכלל הסטודנטים, למחשבותיהם, רגשותיהם, בעיותיהם ודעותיהם, בקרב קובעי המדיניות בבית הספר, ולפעול יחד כדי לפעול למען קידום ושיפור חווית הלמידה וההכשרה בבית הספר לעבודה סוציאלית.

איך ועד נולד?

כאמור, כבר מספר שנים מתחזקת תפיסת קהילתיות בחוג. תפיסה זו רואה חשיבות בהקשבה לקולות הסטודנטים, בשותפותם והעצמתם בבית הספר. מתוך כך עלה הצורך בנציגות, אשר תביא ותייצג את קולותיהם של כלל הסטודנטים בנושאים השונים הנוגעים בלימודים העיוניים, בהכשרה המעשית, במדיניות חברתית, בהעשרה ותרבות ובזרמה יעילה של המידע.

ואכן, השנה, בניגוד לשנים קודמות התארגן ועד מייצג ודמוקרטי בליווי של בר גלבע, סטודנטית שנה ג' וגיא דגן סטודנט להשלמות, העושים את הכשרתם המעשית בהדרכת סופי בנימין, במסגרת תפיסת הקהילתיות. התפתחה הבנה שכדי ליצור מעורבות בתהליך הקהילתיות שמתרחש בבית הספר בקרב כלל הסטודנטים, ראשית, על הנציגים החברים בווד להיבחר על ידי חבריהם לכיתה. בנוסף לכך, לאחר גיבושו של הועד, מוזמן כל סטודנט להשמיע את קולו ולתרום את חלקו בעשייה.

הועד בחוג לעבודה סוציאלית הוא דוגמה להעצמה של הסטודנטים. החל משנה א' אנו לומדים על העצמה ושותפות. מדברים איתנו על העצמה של הפרט והעצמה של קהילות. העצמה פרטנית מוגדרת כתהליך של שינוי אישי, אשר יכול להתרחש במגוון נסיבות ותנאים, אולם הוא בעל ערך חברתי מיוחד כאשר הוא מתגשם תוך השתתפות פעילה בתהליכי שינוי קולקטיביים של קבוצות וארגונים. ואילו, תהליך ההעצמה הקהילתית כרוך ביצירת קהילה של אנשים בעלי מאפייני קרטי משותף, סביב מאפייני זה. ההקמה של הועד, השיתוף של הסטודנטים והסגל בתהליך תורם להעצמה שלנו הסטודנטים ומסייע לנו לעבור ממצב פסיבי למצב פעיל, מעורב ומשפיע.

אביב רומאי

על רב־תרבותיות, סובלנות, ועוד...

אלכס אלטשולר סטודנט לתואר שני

הכותרת "השלום בעולם". במרכזו עמדה תערוכת ציורים של אומנית ממילאנו. במהלך סיורנו בתערוכה החלטנו להצטלם יחדיו על רקע ציור המתאר מבוך. אכן זה קשה להגיע להבנה, להידברות, ואכן יש פיתולים רבים בדרך, אך הנה אנחנו כאן מדברים, חושבים, מנסים יחד ולא מתייאשים. האומנית ומארגני האירוע לא הבינו כיצד זה הגענו בצוותא - "אתם לא אמורים להילחם? לריב?". לבסוף הם האמינו כי אנו בעיצומו של "ניסיון אחר".

שטיח אפגאני, ישראלי ופלסטינאי – באחד מסופי השבוע הוזמנו לביקור אצל חברת פרלמנט אירופאי, אשר גילתה עניין רב בתכנית שלנו. לאחר הסיור בעיירה שקטה וציורית מימי הביניים, הוזמנו לביתה. היא ביקרה בארצות רבות בעולם, חפצים רבים בביתה "מייצגים" יבשות שונות. די במהרה לכד את עיני ואת עינו של ידידי הפלסטיני שטיח אפגאני. אולי משום יופיו, אולי משום גודלו ואולי דווקא משום שהוא מאפגניסטן - מדינה כה משוסעת, למודת קרבות עקובים מדם, שקועה בבוץ העימות והסבל המתמשך. בחרנו להצטלם יחד תוך לחיצת יד חזקה ואמיתית, על רקע השטיח. כן, אנו רוצים להעביר מסר, קודם כל לעצמנו, וגם לאחרים. רומא לא נבנתה ביום אחד, כך גם ההבנה בין העמים. אך חייבת להיות נקודת התחלה, לפחות ברמה האישית.

משמעותם של סמלים (ולא רק) – באחת ממטלותינו הקבוצתיות בחרנו להציע קווים מנחים לפרויקט הומניטרי ישראלי-פלסטיני משותף בתחום של היערכות לרעידת אדמה. את תוכנו של הפרויקט צלחנו בקלות מרשימה - היתה אחדות דעים, כמעט נדירה. אף אחד לא רוצה להיפגע מהאסון... אולם, עיקר זמן הדיונים (ליתר דיוק למעלה מ-6 שעות) הוקדש לסמלים, למשמעותם של ניסוחים ובעיקר לסמל אחד - כיצד ייקרא מקום מושבינו וכיצד ייקרא מקום מושבם. לדיון זה מתנקזים כל המכאובים, הכעסים, המטענים וגם הדת השונה, הרקע התרבותי השונה של כל משתתף ועוד. היה מתח רב באוויר. אחדים כבר היו קרובים ל"שבירת הכלים", ואולם רובנו הבנו את חשיבותו של העניין וקראנו לאחרים לשמר את המסגרת, את הדיאלוג, בכל מחיר. לא לוותר על הניסיון. לא להיכנע למפריד אלא להכיר בו ולהתמודד איתו בכדי למנוע סבל של רבים בעתיד.

אין זה דבר קל לתאר חוויה אינטנסיבית ורב-גונית של שלושה חודשים באחד ממרכזי היווצרותה של תרבות המערב, וזאת יחד עם סטודנטים ישראלים, פלסטינים ואיטלקים.

נפלה בחלקי הזכות להשתתף בתכנית מ"א ייחודית זו, פרי יוזמתה של אוניברסיטת רומא, אשר נערכה בשיתוף עם אוניברסיטאות ישראליות ופלסטיניות. הנני סבור כי הדרך הטובה ביותר לתאר את משמעות החוויה וההזדמנויות אשר נטמנו בחובה תהיה באמצעות מספר סיפורים אשר התרחשו במהלך אותו אביב רומאי מיוחד לפני שנה...

לומדים יחדיו (עברית וערבית) – דברים רבים הפרידו בינינו, כדרך הטבע (והנסיבות), לבין הסטודנטים הפלסטינאים. הבדלים אלו לא "נמחקו" במהלך התכנית אבל כן התרחש מפגש בין־אישית, אמיתי, אשר אפשר לכל משתתף להבין טוב יותר את עולמו של האחר. וכך, מצאתי את עצמי אחת לשבוע לומד ערבית, במסירות ובשקיקה, ועמיתתי הפלסטינית מתאמצת להקפיד על הגייה נכונה, ללמוד כמה שיותר מלים, ואף להיחשף לרזי הדקדוק העברי. אולי זה פלא, אולי נס, ואולי זה הדבר המתבקש והטבעי ביותר, אינני יודע. אך מה שקרה, הלכה למעשה, הוא כי למרות הפערים והמחלוקות, הצלחנו להבין טוב יותר האחד את השנייה - דרך שפה, תרבות וסיפורים "מהחיים".

סדר פסח אצל משפחת חלפון – היה זה הסדר המיוחד ביותר בחיי מסיבות רבות. אני, שעליתי ארצה מחבר-העמים, חוגג כעת את הסדר כנציג ישראל בגולה אחרת באיטליה. מעבר לכך, הרגשתי כי דווקא בגולה מתעצמת משמעותם וחשיבותם עבורי של מועדים יהודיים וישראליים. ומשום כך הייתה זו חוויה כל-כך מיוחדת לחוש באמת בבית באותו סדר פסח כהלכתו ברומא. עמיתתי וידידתי ענבר ואנוכי התארחנו אצל משפחה אשר היגרה מלוב - היישר לרומא. באותו הסדר הייתה רק משפחה קרובה ואנחנו. חשתי תחושה של חום, שייכות וסמליות מיוחדת. אמרתי באותו הערב ואומר גם כעת: גם אם הייתה זו החוויה היחידה במהלך אותו אביב רומאי, דיני.

עושים שלום – יחד עם עמיתי הפלסטיני מצאתי את עצמי ערב אחד באירוע אומנותי-מוסיקלי תחת

לשיפור השליטה בשפה האנגלית ולמידת האיטלקית (בסיסית בלבד – לא להגזים), מעבר לרומא הרב-גונית, מרובת תקופות וחוויות, מעבר להמון רגעים קסומים (לצד התמודדויות מורכבות – אלו הם החיים), יצאתי מאותו אביב רומאי עם תקווה – קטנה, זהירה, אך מוחשית. תקווה כי ניתן לשנות, ניתן לבנות ולחזק גשרים, ניתן להקשיב ולא בהכרח להסכים, וחשוב ללמוד כל הזמן את עצמך, את האחר, את העולם סביבנו, ללמוד ולהתפתח, וכך נוכל להוסיף, נדבך אחד נדבך, צבעים בהירים ושמים יותר למציאות שסביבנו.

אינני מוכן או רוצה ליצור אשליה – לא לעצמי ולא לאחרים – דרך הדיאלוג עודנה רצופה מכשולים רבים, אשר לא ייעלמו מעצמם, ויידרש מאמץ כביר בכדי להתמודד איתם. ואולם, למרות הכל ישנו דבר אחד שאינני מוכן לעשות – לוותר על הניסיון (המתמשך).

לבסוף הגענו לנוסחה הפשוטה (ועם זאת, ככל הנראה, כה מורכבת ולא ברורה מאליה) – אנו נקרא למקום מושבנו בשם ההולם את הווייתנו ואמונתנו (מדינת ישראל, אלא מה?) והם יקראו למקום מושבם באופן שמתאר את אמונתם (השטחים הפלסטיניים הכבושים). לכל אחד יש את המונופול בתחומו ובעולמו, אלו הם הגבולות הכה מורכבים והכה פשוטים של המשחק. וכאשר הינך מוכן לקבלם, אזי השמיים (כמעט) הם הגבול.

יד תומכת לעת צרה – אמצע יולי 2006, אני כבר בארץ. נחתתי לפני ימים מספר. והנה מלחמה. שני הטלפונים הראשונים שאני מקבל בבוקרו של יום הם מידידים פלסטינאים, דואגים ושואלים לשלומי ושלומו עמיתינו הישראליים. נדמה לי שזה אומר הכל...

מעבר להרחבת האופקים בתחומים מגוונים, מעבר

בונים עתיד אחר האקדמיה והשדה פועלים במשותף...

אלכס אלטשולר סטודנט לתואר שני

זה רק אוסף של פעולות או מהלכים שצריך לנקוט בהם אלא מערך שלם שמטרתו קדושה (בעיניי) – להציל חיי אדם בעת חירום ולקדם את איכותם ככל שניתן. בהקשר זה, המפגש בין העבודה הסוציאלית לתחומי עיסוק וידע אחרים, עשוי להיות מפרה ותורם עד

התמונה להמחשה בלבד

מאוד.

לשמחתי הרבה גופים רבים הביעו עניין רב ונכונות להצטרף לפרויקט. ביניהם ניתן לציין את מל"ח (משק לשעת חירום), השירות לעבודה קהילתית במשרד הרווחה, המועצה לביטחון לאומי, וועדת ההיגוי העליונה להיערכות לרעידת אדמה, המכללה לביטחון לאומי של צה"ל ומספר רב של מוסדות נוספים. מכיוון שמדובר בפרויקט חדשני, המתבסס על ידע הולך ומתגבש, נשמח מאוד לשמוע דעות ורעיונות של קוראי העיתון. כולי תקווה כי יחד נוכל אכן "לבנות עתיד אחר!" בתקווה שלא נדע מצבי חירום, אך נהיה ערוכים אם חלילה יהיו מנת חלקינו.

תארו לכם חיבור בין תהליך הפקת הלקחים ממלחמת לבנון השנייה, אחריות חברתית, מחקר בין-תחומי ויישום, סטודנטים ומרצים, חשיבה יצירתית. נראה לא הגיוני? "תבשיל" לא מוכר? תאמינו או לא, את כל זה מצאתי בפרויקט "בונים עתיד אחר", אותו אני מרכז מאז מנובמבר 2006. הפרויקט הוקם ביוזמתה של ד"ר עירית קינן, יועצת נשיא האוניברסיטה לאחריות חברתית, ולאחרונה מונה פרופ' אמנון בהם מבית הספר לחוקר הראשי.

מטרתו של הפרויקט הינה פשוטה ומורכבת כאחד. אין זה קשה להגדירה: "יצירת מודל לאינטגרציה ושיתוף-פעולה בין כלל הגופים הרלוונטיים בתחום ההיערכות למצבי חירום". ואולם, כפי שמראה גם ניסיון בינלאומי, קשה מאוד לבנות את אותם העוגנים והשיטות אשר יאפשרו תפקוד יעיל במהלך ההתכוננות למצבי החירום ותוך כדי התרחשותם. מתוך הקורסים השונים בעבודה סוציאלית, אנו יודעים כי משבר חברתי וקהילתי פוגע במידה רבה יותר באוכלוסיות המוחלשות. גם בעת שגרה, רבים מהם מתקשים "לצוף מעל פני המים", ועל אחת כמה וכמה בעת חירום. משימת ההתכוננות האזרחית למצבי חירום (בין אם זו רעידת אדמה או צונאמי או בין אם מדובר במלחמה) הינה משימה לאומית חשובה. כך אני, לפחות, מאמין. כמו כל משימה, היא יכולה להיעשות בצורות שונות, תוך דגשים שונים. העיסוק בה תוך התבססות על ערכי העבודה הסוציאלית מקנה לה, לתחושת, את הפן "הלא-טכני" – כלומר, אין

מדיה ועבודה סוציאלית

ראיון עם פרופ' אמנון בהם

רנא סמעאן שנה ג'

פרופ' אמנון בהם

ביה"ס לע"ס, אוניברסיטת חיפה
ראש אקדמי של המעבדה להפקות אור קוליות
תחומי התמחות: העצמה ועבודה קהילתית, יישום אסטרטגיות תכנון
בשרותי-אנוש, תחרות בין שרותי-אנוש, שיווק שירותים חברתיים
וציבוריים, איזודאות ומשבר בקהילה, מנהיגות קהילתית.

"המדיום הוא המסר – מושגי היסוד של כל ציביליזציה הם שיקוף של אמצעי התקשורת שלה.."

(מרשל מקלוהן)

אמצעי התקשורת והמדיה הם כלי בעל עוצמה והשפעה רבה בעידן הנוכחי. יש בהם פוטנציאל רב לתרום לתחום העבודה הסוציאלית, לקידום שינוי מדיניות ושינוי חברתי. כמו כן, המדיה יכולה לשמש ככלי להעלאת מודעות לגבי בעיות חברתיות, להעברת מידע על שירותים, לשיווק ופרסום מסרים חברתיים ועוד..

על עבודה סוציאלית ומדיה שוחחתי עם פרופ' אמנון בהם:

פרופ' בהם, כמישהו מתחום הע"ס, מה לך ולמדיה?

למדתי את זה, עסקתי בזה ואני מלמד את זה. למדתי במשך שנתיים על ע"ס ומדיה, עבדתי בהפקת כתבות קהילתיות במסגרת טלוויזיה קהילתית ואני מלמד את הקורס "ע"ס ומדיה".

איך הצטלבו דרכיהם של העבודה הסוציאלית והמדיה?

כמוהם כמו העו"סים, טלוויזיה קהילתית ומדיה עוסקים רבות בנושאים קהילתיים, מדיניות חברתית, טיפול במצוקות, שינוי חברתי וכיוצא בזה.

מה המטרה העומדת מאחורי השילוב בין שני התחומים – ע"ס ומדיה?

למדיה יש כוח רב, ולכן על העו"סים להיות יותר מעורבים בכל הקשור לכלי עוצמתי זה. בשיעור "ע"ס ומדיה" אני מנסה לערב ולשלב את הסטודנטים בתחום, ולעודד ניצול של הכלי לקידום המטרות של התחומים השונים בע"ס.

במה המדיה יכולה לתרום לעבודה הסוציאלית?

כלי זה טומן בחובו אדירים, הוא יכול לתרום לפיתוח וקידום תחומים רבים ובהם שינוי מדיניות ושינוי חברתי. כמו כן, המדיה יכולה לשמש ככלי להעלאת מודעות לגבי בעיות חברתיות, להעברת מידע על שירותים, לשיווק ופרסום מסרים חברתיים.

למה המעורבות של עובדים סוציאליים הנחשבים לסוכני שינוי מועטה כל כך, בתחום המדיה הנחשב לכלי בעל עוצמה והשפעה רבה?

העו"סים חוששים להשתמש במדיה בעיקר בגלל העדר ידע, כלים והכשרה מספקת.

האם יש התייחסות מספקת לשילוב בין שני התחומים ע"ס ומדיה – בספרות?

מדי פעם עולה מאמר העוסק בנושא, אך הספרות העוסקת בנושא מעטה יחסית.

מה עם הפרקטיקה בתחום זה?

לצערי, הספרות והפרקטיקה בתחום זה מוזנחות יחסית.

איך אפשר לקדם את תחום המדיה בתוך תחום העבודה הסוציאלית?

אני חושב שצריך להביא את הנושא יותר לדיון בקורסים השונים בעבודה סוציאלית, להשיג את ההכשרה והמכשור המתאים למוסדות ולנסות לחבר את שני התחומים ביחד.

מה העצה (טיפ) שאתה רוצה לתת לסטודנטים לעבודה סוציאלית ולעובדים סוציאליים בהקשר לנושא עבודה סוציאלית ומדיה?

לקפוץ למים! לא לחשוש, זה לא מסובך כפי שזה נראה, ולהתחיל להיות יותר מעורבים בתחום המדיה.

עוני בראי התקשורת

ראיון עם ד"ר אלי אברהם

רנא סמעאן שנה ג'

ד"ר אלי אברהם

החוג לתקשורת, אוניברסיטת חיפה
התמחות:
מיעוטים בתקשורת;
תקשורת קהילתית-מקומית;
פרסום וחברה;
עיתונאות והפקה של חדשות;
יחסי ציבור ואסטרטגיות שיווק;
שיווק וקידום מקומות

עיתונות העוסקת בנושאים חברתיים, עוסקת בייעודה העיתונאי. עיתונות זו פוגשת עולם מגוון של בני אדם, אידיאולוגיות, בעיות חברתיות, זכויות אדם ועוד. אך לרוב העיתונות נוטשת את ה"אפרוריות" הטמונה בנושאים חברתיים לטובת הצבעוניות של ה"יוצא דופן". העוני נחשב לנושא שגרתי ואפרורי ש"לא עונה" על הדרישות הצבעוניות של התקשורת. במקרים המעטים בהם סוגיית העוני עולה על האג'נדה התקשורתית, מוצגות לרוב קבוצות עוני סטריאוטיפיות המואשמות במצבן, במקום לתבוע הסברים ופתרונות מהמדינה אשר מכנה עצמה מדינת רווחה.

פגשתי את ד"ר אלי אברהם מהחוג לתקשורת בכדי להביט לעומק על "העוני בראי התקשורת":

כמה זמן ומשקל אמצעי התקשורת מקדישים לבעיה חברתית כמו העוני?

אמצעי התקשורת כמעט ולא סיקרו סוגיה זו עד השנים האחרונות. בעיה חברתית כמו העוני לא קיבלה חשיפה מספקת, אלא כתבות שטחיות המתמקדות בתוצאות במקום הסיבות, ומתייחסות לעוני כ"מכה משמיים".

אתה חקרת לעומק סוגיה זו, איך לדעתך, אמצעי התקשורת בישראל מסקרים בעיות חברתיות?

לצערי, סיקור התקשורת בסוגיית העוני, הוא "סיקור אנתרופולוגי", שבו מתייחסים לבעיות בפריפריה מנקודת מבט מתנשאת, מאשימה וסטריאוטיפית. גישה זו מתייחסת לקבוצות חברתיות (תושבי הפריפריה, ערבים, דתיים, מזרחים), באופן מתנשא, ומנקודת המבט של הקבוצה ההגמונית. כך נוצר שיח דיכוטומי של "אנחנו" ו"הם". קבוצת ה-"אנחנו" מתייחסת למאפיינים מערביים ומודרניים, ואילו קבוצת ה-"הם" מיוחסת למזרחיות ולמאפיינים סטריאוטיפיים שמודבקים לה כגון פרימיטיביות וחוסר השכלה.

הגישה הסטריאוטיפיות היא המכתיבה את ההתייחסות לאוכלוסיה. סיקור הפריפריה מדגיש פשיעה, סיקור ישובים ערבים מדגיש את המשבצת הביטחונית. בצורה זו בעיות חברתיות כגון עוני נדחקות ממוקד המסך.

איזה תפקיד לוקחת התקשורת בבעיות החברתיות?

הבעיות החברתיות קיימות, התקשורת לא יוצרת אותן אך היא מקבעת ומעצימה אותן, במקום להילחם בהן. במקביל, התקשורת משמרת ומנציחה סטריאוטיפים במקום לשבור אותם.

סליחה על הנאיביות, אבל למה התקשורת לא לוקחת תפקיד בשינוי המציאות החברתית, בשבירת סטריאוטיפים ומאבק בבעיות החברתיות?

כי לא מעניין אותה להיאבק כנגד סטריאוטיפים של קבוצות מיעוט ולמען מטרות האוכלוסיות החלשות. מה שמעניין אותה זה קהל היעד הרחב ובמילים אחרות תושבי המרכז. מתי העוני עלה על האג'נדה התקשורתית? כשדו"ח העוני הצביע על חדירת העוני למרכז.

אז מה כן יכול לשנות את אופייה של התקשורת?

התקשורת נמשכת אחרי הכוח והעוצמה, במילים אחרות, אחרי הממשלה. אם הממשלה תואיל לעסוק בנושאים חברתיים, התקשורת תשדרג את עצמה ותתחיל לסקר את הנושא לעומק.

איזה תפקיד יכולים לקחת העו"סים העוסקים בנושאים חברתיים "אפרוריים" בשינוי אופייה של התקשורת ה"צבעונית"?

לעו"סים יש תפקיד מהותי בעניין זה. אני קורא לעו"סים להשתלב ולהיות מעורבים יותר בעולם התקשורת. על העו"סים לפקוח את עיני התקשורת לחשיבותה במאבק החברתי. כמו כן, עליהם להשתמש בתקשורת במטרה להעלות מודעות לנושאים חברתיים וככלי למאבק בבעיות חברתיות.

יצירתיות זה כוח!

אמצעים יצירתיים בטפול

רנא סמעאן שנה ג'

פרופ' רחל לביוזל

מרצה בביה"ס לעבודה סוציאלית באוניברסיטת חיפה וראש המגמה לטיפול באמנות במחלקה לעבודה סוציאלית באוניברסיטת בן-גוריון בנגב.

אמצעים יצירתיים בטפול יכולים לחולל ניסים ונפלאות, בהתערבות פרטנית, קבוצתית או קהילתית אשר הגיעה למבוי סתום. מהו הקסם הטמון באמצעי טפול זה? תשובה לשאלה זו ועוד תוכלו למצוא בראיון עם פרופ' רחל לביוזל.

מה הרעיון העומד מאחורי הטפול באמצעים יצירתיים?

לעיתים קרובות, אנשים שחוו פגיעות נפשיות, התעללות, פיגועים וחוויות קשות אחרות מתקשים לבטא חוויות אלה באופן מילולי. קושי זה פוגע באפשרות להבין את מצוקותיהם ולעזור להם באמצעות התערבות מקצועית. אבל, ספרות מחקרית ענפה מצביעה על כך שפגיעות מן העבר יכולות להתבטא בדרכים עקיפות ולא מילוליות. אחת הדרכים הלא בריאות לבטא מצוקה נפשית בדרך עקיפה הנה דרך מחלות גופניות. אולם, מסתבר גם כי ניתן להגיע למצוקות אלה ולטפל בהן גם בעזרת אמנות ויצירה – דרך בריאה הרבה יותר המאפשרת מתן עזרה. ואכן, חוקרים ומטפלים בעלי שם כמו ון דר קולק (1999), יהודה, מקפרלן ושל (1998) ואברהם (1989), עוסקים במחקר ויישום של אמצעים אמנותיים בטיפול בתחומים מגוונים כמו: מצבי דחק בקרב ילדים ומבוגרים, אלימות מינית וגופנית כלפי ילדים ומבוגרים, התמודדות עם אסונות טבע ויד אדם. מחקרים שפורסמו לאחרונה כהן וקוקס (2002), מצביעים על הפחתה ניכרת בתסמינים המצביעים על מצוקה נפשית ותסמינים פוסט-טראומטיים בקרב מטופלים שטופלו באמצעות אמנות.

איזה אמצעים יצירתיים את יכולה לתת כדוגמא?

שימוש בציור, פיסול, מוסיקה, תנועה, טפול באמצעות בעלי חיים, ביבליותרפיה, יומן אישי, צילום, בישול...

ממתי הוגדרו האמצעים היצירתיים ככלי טפול מקצועי, ואיך התפתח התחום?

טפול באמנות הנו גישה העומדת בפני עצמה וגם יכולה להוות השלמה לגישות טיפוליות אחרות כמו: שחרור והרפיה, טיפול התנהגותי, התערבויות קוגניטיביות ונרטיביות, וגישות דינמיות. המחקר העוסק בטיפול באמנות משתמש בדרך כלל בשיטות ניתוח איכותניות, אך ניתן גם להשתמש במחקר כמותי כדי להעריך את יעילות ההתערבות בעזרת אמנות בקרב אוכלוסיות שונות וקבוצות מטופלים שונים (חולי נפש, ילדים, קשישים, אנשים עם מגבלות שונות וכדומה). כיוון מחקרי נוסף עוסק בתחום של אבחון של ציורים. חוקרים כמו מקובר (1949), ברנס וקאופמן (1970), המר (1997), קופיץ (1968), מלכודי (1998) פתחו כלים להערכה ואבחון של ציורי ילדים ומבוגרים (דמות אנוש, משפחה וכך הלאה). אבחונים אלה מבוססים הן על שיטות מחקר כמותניות והן שיטת מחקר איכותניות.

מהו היתרון של טפול באמצעים יצירתיים?

שימוש בשפת סמלים הברורה לכל, אנשים שמתקשים לתאר את מצוקותיהם או טראומות שחוו יכולים להביע באופן שונה את רגשותיהם וחוויותיהם, מחזק מילוליות, מאפשר שימוש בדיסוציאציות עד שלאדם משאבי התמודדות, גישה עוקפת מנגנוני הגנה, קל לשימוש עם ילדים. מגביר יצירתיות

מהו החיסרון של טפול באמצעים יצירתיים?

יש אנשים שיתפסו בקשה לשימוש בגישה יצירתית כהתיחסות ילדותית.

האם לפי דעתך כלי זה זוכה להתייחסות מספקת הן באקדמיה והן בפרקטיקה?

שימוש נרחב ביותר בפרקטיקה. בארץ קימות מסגרות הכשרה ולימוד במכללות שלא נותנות (למעט סניף של לסלי קולג) תואר אקדמי בטפול באמנות, למעט המגמה לטיפול באמנות לתואר שני במחלקה לעבודה סוציאלית בבן גוריון. בחיפה נבנית תוכנית לביס לטפול באמנויות שיפתח כנראה בעוד שנה וחצי.

איזה עצה (טיפ) היית נותנת לסטודנטים או עו"סים המעוניינים להשתמש בכלי זה?

ללמוד את התחום, להתנסות בו ולראות עד כמה הכלים פשוטים ומקצרים תהליכים נפשיים.

הצד האחר של עולם ההדרכה

ראיון עם עו"ס מאיה אשור – קצינת מבחן לנוער, שירות מבחן לנוער חיפה, נפת קריות

ורד פרידמן ודורית צייכנר שנה ג'

זאת אולי קלישאה להגיד את זה, אבל הדברים הפשוטים הם הכי נחמדים. כשאני רואה את הסטודנטית מתקדמת אני מרגישה יותר טוב. לדוגמה, היא עברה פגישה מאד קשה עם אחד הפונים שלה, והדבר בא לידי ביטוי בדו"ח ובהדרכה. לאחר כמה מפגשים חל שינוי משמעותי, וניתן היה לראות כי הטיפול במקום אחר לגמרי. זה לא משהו שאפשר לקרוא במאמרים, זה משהו שרואים בעיניים. אני רואה את הלמידה של הסטודנט, את ההתקדמות שלו, וזה נותן לי הרבה.

דורית: **עם מה היית רוצה שהסטודנטית יצאו בסוף השנה?**

מאיה: אני לא יודעת ממה להתחיל. אני חושבת שהסטודנט צריך לצאת עם כלים בסיסיים וקרקע בטוחה לצמוח ממנה. זה מאד ריאלי כי אני יודעת איך הסטודנט מגיע, איך הוא יוצא ואיך אני רוצה שיצא.

אני חושבת שחשוב שהסטודנט יטעם מתחום מסוים שהוא למד ממנו. מבחינתי זה יהיה מצוין אם הוא יכול לצאת עם נקודות שהוא רוצה לעבוד עליהן מקצועית ואישית בהמשך. העבודה הסוציאלית מפגישה אותך עם עצמך בכל מקום, ובמיוחד בשירות המבחן לנוער. המפגש עם נערים, משברים, התנגדות ובתי משפט הוא קשה. המפגש דורש כוחות נפשיים מהסטודנט, אבל גם נותן הרבה.

דורית: **היית ממליצה להיות מדריכה?**

מאיה: אני ממליצה בחום, יש אנשים שיש להם רתיעה בסיסית מהדרכה, וגם בעיה פרקטית בגלל לוח הזמנים העמוס. בעיניי זהו עניין של שיקולים אישיים, אני מגלה שלמרות הקשיים אני נתרמת אישית ומקצועית.

דורית: **מדוע רצית להדריך סטודנטים?**

מאיה: שאלת מליון הדולר, גם בראיון הקבלה להדרכה שאלו זאת. האמת היא, שעוד בהיותי סטודנטית חשבתי שיום אחד ארצה להיות מדריכה. ראשית, הרגשתי שזאת עליית מדרגה מבחינתי. אני גם מאמינה שיש נקודה בעבודה שבה גובר הרצון לתת. למרות זאת עדיין עולה השאלה, האם אני מספיק מקצועית כדי להדריך? אני חייבת להגיד שזאת עדיין שאלה, למרות שאני עובדת מזה שבע שנים במקצוע.

ורד: **מה למדת על עצמך ועל הסטודנטים?**

מאיה: עד כה לא למדתי על עצמי דברים חדשים, אך התחדדו תכונות שהוארו פתאום בזרקור מאד גדול. התחדדו אצלי תכונות שאת חלקן אני אוהבת ואת חלקן לא. פתאום הבנתי שכדאי לעבוד על זה, כי המפגש עם עולם ההדרכה הוא מפגש מורכב.

דורית: **מהם הקשיים הכרוכים בהדריך?**

מאיה: אני חושבת שאחד הדברים הכי משמעותיים הוא היכולת שלי כמדריכה לשלוט בדברים. מצד אחד צריך לקחת את האחריות ומצד שני לסמוך על המודרך. אני חושבת ששינוי ההרגל הוא לא קל.

ורד: **אילו אירועים מיוחדים עברת כמדריכה?**
היו אירועים קשים, מלחצים ואירועים נחמדים.

ורד: **מה היה הכי מלחיץ?**

מטופל של סטודנטית שהיה בסיכון ובמצב משבר (סמים, אובדנות, סכנה שיפגעו בו). זהו מצב חירום שתרם גם לסטודנטית וגם לי כשהדרכת אתה. אני הייתי צריכה למצוא את הדרך להפחית את הלחץ, זה מאוד מעניין ומאד מאתגר.

ורד: **מה היה נחמד?**

החברתי-כלכלי בארץ, מצב שלא ניתן לפשט אותו רק לכדי "אשמת הממשלה". יש חשיבות גם למורכבות החברה הישראלית ולגורמים רבים נוספים שהופכים מצב זה למסובך ביותר. הרי הבעיה אינה רק היעדר תקציבים אלא גם בעיה של אי לקיחת אחריות, אימוץ נקודות מבט מיושנות והקטנת חשיבות הנושא.

היחלשות המדינה והתחזקות התאגידים מבחינה כלכלית-חברתית מסמנים גבולות כלכליים שונים מבעבר. המודל האידיאלי של ארצות סקנדינביה הינו מודל פרוגרסיבי

בעבודה הסוציאלית, כפי שניתן לבחור מתוך תחומים רבים, כך גם כל אדם יכול לבחור את דרך הטיפול וההתערבויות בהן הוא מאמין. לעובד סוציאלי יש את הזכות לבחור אסכולות טיפול שונות-פסיכותרפיה, עבודה סוציאלית כוללנית, עבודה קהילתית ועוד. אך ללא קשר באיזו אסכולת טיפול נבחר, לכולנו חובה אתית: להביע בדרכים שונות, איש על פי יכולתו והאסכולה שאליה ישתייך – את קולם של החלשים שאינם מסוגלים להלחם. המאבק הוא של כולנו – מעצם היותנו עובדים סוציאליים ואזרחים. המאבק צריך

עבודה סוציאלית לאן?

יעל מזור שנה ב'

שמתאים למדינות עשירות ביותר ללא נטל ביטחוני כבד, ועל כן הוא בגדר אידיאל. מאידך ישנו המודל הקפיטליסטי של ארה"ב שמהווה קיצוניות שנייה ולא מומלצת למדינה השואפת לערבות הדדית.

על הדור שלנו ליצור תבנית חדשה שתמודד עם המציאות המורכבת. דרך תבנית חדשה והסתכלות על אספקטים מורכבים של המציאות בארץ אולי יהיה ניתן לשלב בין המודל הסקנדינבי עם המציאות הקפיטליסטית והמורכבת שנוצרה.

אני מאמינה שכאזרחים וכאנשי מקצוע, דרך אקטיביזם חברתי, מחאה ואף השתתפות בתהליכים פוליטיים וחוקתיים, כל אחד על פי יכולתו, דרכו ואמונתו – נוכל להביא למצב טוב יותר של ערבות הדדית וצדק חברתי, בתוך המציאות המורכבת בה אנו חיים.

להיות מול אובדן הערבות ההדדית, הן ברמות החברתיות והן ברמות הממשלתיות.

נראה כי הממשלה משתמשת במצע החברתי כבעלה תאגיד בתקופת בחירות, אך כשמיגיע הזמן לפרוע את השטר – אין שר רווחה זמן רב ותירוץ ה"אנחנו מדינה במלחמה" נשלף. המדינה, שהוקמה על ערכים סוציאליסטיים, ערבות הדדית, ניקיון כפיים ועבודה משותפת גדלה למדינה שעוברת לקפיטליזם, הון ושלטון מתחברים והשחיתות פושה במוסדות שמתיימרים לניקיון כפיים. מדינה שלא תכבד את אלו שבנו אותה, אותם קשישים רעבים ועניים, לא תוכל להתקיים זמן רב. באין כבוד לערכי עבר לא יהיה עתיד.

בשנה האחרונה עלתה רמת החיים בישראל אך העוני גדל, ישנן משכורות עתק לקומץ בכירים אך 40% מהאזרחים מרוויחים שכר מינימום. הדבר מבטא את מורכבות המצב

פרויקט מיגור העוני

ד"ר רוני סטריאר

חליסה, שי עגנון וכרמל. התושבים השתתפו בכנסים שכונתיים שנועדו לקדם פעולה משותפת ושוויונית של סטודנטים, עובדים סוציאליים ותושבים למען משפחות עניות בעיר חיפה.

התמונה להמחשה בלבד

פעילות הפרויקט

פעילות הסטודנטים התמקדה בפעילות משולבת של סיוע

פרטני למשפחות מזה וקידום פעילות קבוצתית וקהילתית מזה. בחודש מאי כ-100 סטודנטים, מדריכים ותושבים יעלו לירושלים ללמוד על פרויקטים קהילתיים שונים. בנוסף לפעילות השוטפת, הסטודנטים והתושבים אוספים נתונים ועדויות בנושא תופעת העוני בחיפה בתחומי התעסוקה, הדיור, החינוך, והבריאות אשר ישמשו להכנת דווח בנושא. ממצאי הדוח יוצגו יחד, על ידי סטודנטים ותושבים, בכנס עירוני שיערך במועצת העיר בחודש יוני השנה. מטרת הכנס לחשוף את הפרויקט, להעלות מודעות ציבורית בנושא עוני בחיפה, ולגייס תושבים נוספים למעורבות.

את הפרויקט מלווה ועדת היגוי, הכוללת נציגי עירייה ובית הספר ובקרוב יצטרפו אליה נציגי סטודנטים ותושבים. לצד הועדה פועל צוות מוביל העוסק בצדדים האופרטיביים של הפרויקט (תאום בין השלכות, תאום הכשרה, קשר אוניברסיטה-מדריכים, וכדומה). הצוות מורכב מנציגי מטה האגף, נציגי הלשכות המשתתפות, ונציגי בית הספר. איך לא, הפרויקט מלווה במחקר ותיעוד אינטנסיביים. המחקר מומן באמצעות תרומת קרן ריץ'.

צוות הפרויקט מטעם בית הספר כולל את ד"ר רוני סטריאר אשר משמש כמנהל אקדמי, מרצה קורס הסטודנטים ומנחה הכשרת המדריכים, גב' מרים בן עוז, יו"ר ועדת ההיגוי, גב' הדס דיקמן, רכזת הדרכה וגב' אדווה דוד, אחראית על איסוף נתונים ותיעוד.

פרויקט העוני הינו יוזמה חדשנית של בית הספר לעבודה סוציאלית ואגף הרווחה של עיריית חיפה. הפרויקט נועד לקדם את מצבן החברתי של משפחות עניות בעיר. הוא שואף לשפר את מיצוי הזכויות החברתיות של משפחות החיות בעוני ואת נגישות השירותים החברתיים לילדי המשפחות. זאת ועוד,

הפרויקט מקנה למשפחות כלים ומיומנויות להתארגנות קבוצתית וקהילתית. הפרויקט מבוסס על מודל התערבות אינטנסיבי, רב ממדי וארוך טווח של סטודנטים ועובדים סוציאליים במישור הפרטני, הקבוצתי, והקהילתי. מודל זה שפותח על ידי ד"ר רוני סטריאר מעוגן בפרקטיקה ייחודית המשלבת עקרונות של מעורבות, שותפות, תידוע, וסינגור – מודל ההולם את מורכבותן ורב ממדיותן של תופעות חברתיות כגון עוני והדרה חברתית.

השנה פעילים בפרויקט 21 סטודנטים בשנה ב'. הסטודנטים לומדים בקורס מיוחד שהוכן עבורם במסגרת לימודי עבודה קהילתית-ארגונית. הקורס מושתת על מתודולוגיה זהה למתודולוגיה של הפרויקט ("חשיבה רפלקסיבית-דיאלוג ביקורתי"). הסטודנטים מעלים סוגיות מתוך התנסותם בעבודה בשדה, הם דנים בהתנסות בדרך ביקורתית, מקשרים תיאוריה ופרקטיקה ומתכננים תוכניות פעולה.

בנוסף לסטודנטים, לפרויקט שותפים גם כ-20 מדריכים לעבודה מעשית מקרב עובדים סוציאליים של אגף הרווחה. הקבוצה נפגשת אחת לשבועיים למפגש הכשרה בן שעתיים. המדריכים הפכו במרוצת השנה לקבוצה פועלת ולומדת. הקבוצה מהווה מעין עתודה, סוכנת שינוי המקרינה תחושה של התחדשות ופריצת דרך.

הצלע השלישי בשותפות הם התושבים עצמם. לפרויקט הצטרפו כ-50 תושבים מקרב הלשכות הפעילות בפרויקט:

פרויקט "התערבות בקהילה עם אלימות בקרב בני נוער": היבטים ציוניים ויישומיים

גב' אלה פריקס תוכנית הדוקטוראט

התמונה להמחשה בלבד

הבעיה. מטרתה של תוכנית זו היא להקנות לבני הנוער מיומנויות אישיות ובין אישיות לניהול עימותים בצורה אפקטיבית ונורמטיבית.

ביה"ס לעבודה סוציאלית מושיט יד לקהילה במהלך סמסטר א' עברו הסטודנטים הכשרה מקיפה, תיאורטית ומעשית. מטרת ההכשרה היא להקנות את הידע והכלים הספציפיים הדרושים להפעלת תוכנית להתמודדות עם אלימות בית ספרית. בנוסף, על מנת שיכירו טוב יותר את השטח, הסטודנטים נכנסו לביה"ס מספר פעמים וערכו תצפיות. במהלך סמסטר ב' מתקיים מפגש קבוצתי חד שבועי בן שעה וחצי (שני שיעורים) בבית הספר בקרב מחצית שכבת כיתות ח'. כל קבוצה מונה 15-20 תלמידים (חצי כיתה), ועוברת הנחייה על ידי צמד מנחים ("הנחייה בקו"). לכל מפגש תוכן מובנה ומוגדר. גם במהלך סמסטר זה מקבלים הסטודנטים הדרכה שבועית לגבי עבודתם בפרויקט. יש תקווה:

ממצאים ראשוניים העולים ממחקר הערכה על התוכנית שנעשה בשנה"ל תשס"ז, מצביעים על שינויים חיוביים בכיתות בהן בוצעה ההתערבות. ממצאים אלו מהווים תמיכה לכך שהתוכנית אפקטיבית.

הפרויקט הינו פרי רעיון של פרופ' אורה גלבר, לשעבר ראש ביה"ס, ביחד עם ד"ר זאב וינשטוק, ופותח על ידי ד"ר זאב וינשטוק ואלה פריקס, דוקטורנטית, לקראת שנה"ל תשס"ז. הפרויקט, שזוהי השנה השנייה להפעלתו, כולל 24 סטודנטים, שנה ג', ממגמות: תקון, קהילה, אלימות, ילד ונוער והוא ניתן במסגרת סמינר ארגוני-קהילתי, כשהשותפים בפרויקט הם ביה"ס לעבודה סוציאלית- אוני' חיפה, ביה"ס עירוני ה' ועריית חיפה.

אלימות בקרב בני נוער:

החל מאמצע שנות התשעים נושא האלימות בקרב בני-נוער עולה לדיון על סדר היום הציבורי בישראל בתכיפות גבוהה. אירועים קיצוניים בהם היו מעורבים בני-נוער ותוצאותיהם החמורות - מוות,

חבלות ופציעות קשות - זוכים לחשיפה ציבורית ומעוררים דאגה רבה. אולם, עיקר הבעיה אינו טמון במקרים הקיצוניים של אלימות, אלא בחשיפתם ובמעורבותם של בני-נוער בעימותים בהם תוקפנות מילולית ופיזית מתבטאת בדרגות חומרה שונות. השלכותיה של הבעיה בטווח הקצר ובטווח הארוך מטביעות חותמן על החברה כולה, ומונחות כחומר נפץ לפתחה.

התמודדות עם הבעיה:

המדיניות המובילה כיום את ההתמודדות עם הבעיה מבוססת על התפיסה כי האלימות בקרב בני נוער היא תוצר של האקלים החברתי-תרבותי. נקודת המוצא התיאורטית של תוכנית זו, שזכתה לתמיכה אמפירית במספר רב של עבודות, היא כי אלימות ישירה, מילולית ופיזית היא התנהגות הפוגעת באחר במכוון וכי היא אמצעי, על-פי-רוב דיספונקציונאלי, ליישוב עימותים בין אישיים. בהתאמה, הדרך לצמצום האלימות מותנית ביצירת אווירה והקניית מיומנויות בסיסיות לניהול פונקציונאלי של עימותים בין אישיים אצל בני הנוער.

לאור תפקידה של המסגרת הבית ספרית ומשך הזמן בו בני נוער מבלים בין כתליה, יש לראות בבית הספר סביבה ראשונית לחינוך, מניעה והתערבות לקראת צמצום ממדי

הקליניקה הסוציו-משפטית

תמר דרויש ואפרת ונקרט הקליניקה הסוציו-משפטית

הקליניקה הסוציו-משפטית מהווה מעין "מעבדה לחקר העבודה הסוציאלית והמשפט" - במסגרתה פועלים סטודנטים למשפטים ולעבודה סוציאלית בליווי עובדים סוציאליים ועורכי דין מוסמכים ומנוסים, בקרב קבוצות אוכלוסיה מוחלשות. במסגרת הקליניקה מעניקים הסטודנטים סיוע סוציאלי ומשפטי פרטני, תוך ניסיון לבחון את נקודות המפגש בין העבודה הסוציאלית והמשפט, ואת יתרונותיו ומגבלותיו של מפגש זה. מדובר בשילוב של עבודה אקדמית עם עבודת שטח: קבלת פניות מגורמים שונים, ביצוע התערבויות סוציאליות משפטיות ופארא-משפטיות ודיונים במסגרת שיעור אקדמי על התובנות המתפתחות מעשייה זו. הקליניקה משמשת כמערכת רפלקטיבית לשיתוף פעולה ויצירת שפה משותפת בין דיסציפלינות מדעיות אשר בדרך כלל נמצאות האחת "ליד" השנייה, אך לא האחת "עם" השנייה.

מימוש זכויות בקרב אוכלוסיות מוחלשות מעלה פוטנציאל של ממש לשיתוף פעולה בין הדיסציפלינות של עבודה סוציאלית ומשפטים. מתוך עבודת השטח עולה שהעובדים הסוציאליים המסייעים בפועל במימוש הזכויות זקוקים לידע המשפטי ולהבנת אופן הפעולה של המערכת המשפטית, ואילו המשפטנים המסייעים לאוכלוסיות אלו זקוקים לתיווך של העובדים הסוציאליים, להם כלים משוכללים בנגישות לאוכלוסייה מוחלשת, העצמה, יצירת אמון ופעילות במסגרת טיפולית. במסגרת הקליניקה הסטודנטים עובדים בזוגות: משפטן/נית ועובד/ת סוציאלי/ת יחד על תיקים המועברים אליהם על ידי צוות מורות הקליניקה, כאשר העבודה מתבצעת תוך הנחיה צמודה של עו"ד הקליניקה ועו"ס (מדריכה בשטח או מורת הקליניקה).

הבנה טובה יותר של טיב פעילות הקליניקה ניתן לקבל על ידי תיאור אחד מהתיקים היותר מאתגרים בהם טיפל צוות סטודנטיות. הסטודנטיות טיפלו בקשישה דמנטית ובבתה המפגרת וסייעו להן במציאת פתרונות הן במישור הסוציאלי והן במישור המשפטי לבעיות שהתעוררו עקב מצבן. הסטודנטיות ביקרו את הפונות מדי שבוע וליוו אותן לאורך כל השנה בתהליך שבסופו התאפשרה הכנסת מטפלת הביתה ומינוי גוף חיצוני כאפוטרופוס, וזאת בניגוד לעמדת בנה של הקשישה שרצה להתמנות כאפוטרופוס על אף התנגדות אמו למינויו. שיאו של התהליך היה כאשר הסטודנטיות הוזמנו על ידי השופט שדן בתיק לתת עדות בבית המשפט, ועדותן, כך נראה, הכריעה את הכף לטובת מינוי גורם חיצוני כאפוטרופוס.

מקרה מעניין נוסף הוא מקרה בו היו הסטודנטיות שותפות לכתיבת טיעונים לבית המשפט בעניינה של קטינה אשר פקידת הסעד המליצה על השמתה במעון נעול חרף התנגדות הקטינה. הסטודנטיות חיפשו חומרים תיאורטיים הן מתחום המשפט והן מתחום הע"ס כדי לחזק את עמדתה של עו"ד הקליניקה אשר ייצגה את הנערה. החומרים שמצאו הסטודנטיות נכללו בטיעונים שהוגשו לבית המשפט.

העשייה המשותפת אינה מתמצה רק בטיפול בתיקים אלא ממריאה גם למחוזות רחוקים יותר. כך, למשל, פעלו הסטודנטים יחד גם במישור חקיקתי בהגשת הצעה לתיקון חוק שתאפשר לפקיד סעד לחוק הגנת חוסים הגשת בקשה לצו הגנה עבור קשישים החשופים לאלימות במשפחה. סטודנטים בקליניקה גיבשו נוהל אפוטרופסות, המותאם לבתי אבות ונותן מענה לצרכים הייחודיים של מסגרת זו ולדיריה. סטודנטים הקימו תחנת מידע לזכויות קשישים, כמו גם נוהל לפנימיות להתמודדות עם פגיעה מינית במוסד – והשמיים הם הגבול מבחינת אופני הפעולה וסוג העשייה המשותפת.

אך מעל לכל – זהו מפגש ייחודי, מפרה ומאתגר של סטודנטים וסטודנטיות מתחומים שונים, עם הסתכלות פרופסיונאלית שונה. בסופה של דרך אנו מגלים שרב המשותף לנו על המבחין בינינו.

תודות למעגל השותפים של "תפיסת הקהילתיות"

אנו מבקשים להודות לשותפים שלנו ב"תפיסת הקהילתיות" ולהזמין את שאר קהילת ביה"ס ליטול חלק פעיל

ראש בית הספר: ד"ר אמנון לזר

צוות היגוי מורחב:

ד"ר אמנון לזר, ד"ר אילנה דובדבני, ד"ר ענת פרוינד, ד"ר איסי דורון, גב' ורד גולן, ד"ר פיצ'י רון, מדריכים וסטודנטים.

ועד סטודנטים:

שנה א': שחף כהן, עמית צריקר, כרמית עומר.

שנה ב': שי אליאס, עדן אבני, אור שחר, גיל-עד זומר.

שנה ג': ליטל טמקין (יו"ר), ענבל סימון, ורד פרידמן, נגה איבצון.

ועדת ההיגוי "קפה ידע":

גב' ורד גולן, ד"ר פיצ'י רון, ד"ר ישראל דורון, ד"ר גיא אנוש, ד"ר ארנון בר-און, עו"ד רונית אלפרין-הרמתי, הקליניקה הסוציו-משפטית וגב' סופי בנימין.

שנה א': שחף כהן, בוריס זסלבסקי, רימון חוטר, חמזי אבו סויד, תמר צימרמן.

שנה ב': אליעד פלג, איריס פיסלר, נגיאת סלימאן.

שנה ג': פדואה גזבראן, מיכל שריג.

משתתפים נוספים בקפה ידע:

כבוד השופט (בדימוס) אורי קיטאי, עו"ס בתיה גרוס, ד"ר גרי סינוף ופרופ' דני גוטווין.

"עו"סים עניין" – עיתון ביה"ס לע"ס:

פרופ' אמנון בהם, גב' מינה קונטס, ד"ר רוני סטריאר, גב' אלה פרקיס, אלכס אלטשולר, אבנר ספורן, ורד פרידמן, נגה איבצון, ליטל טמקין, דורית צייכנר, יעל מזור, תמר דרויש ואפרת ונקרט.

ליווי אקדמי לפרוייקט "מחירום לשיקום":

פרופ' אמנון בהם, ד"ר אלי בוכבינדר, ד"ר גיא אנוש, ד"ר רוני סטריאר וד"ר עירית קינן.

"סיוע ותמיכה" – הנגשת מאמרים לסטודנטים בעלי לקויות ראייה:

ד"ר אילנה דובדבני, גב' טל ארטן, גב' נעמי גרידינגר, מר' אבי גיספן.

יריד פרויקטים:

גב' שרית תאנה, גב' ורד גולן, גב' רחלי רוזנצוויג, גב' דליה דישון, גב' רונית דרוור, גב' ורדית קסל, גב' יפה גביש וכל משתתפי יריד הפרוייקטים.

פאנל תחומים שנה ב':

מדריכים: מרינה זמסקי, מירב בורנשטיין, אורית ללסקו, משה בלומנפלד, גדעון תכלת, הדס זלוטניק, סוזי שוקייר-חורי, מלכה יגל, רחלי רשף וכרמלה קלו.

סטודנטים שנה ג': שירה בורדה, רעות טאבור, זיוה בק, אתי עדרי, שירלי כרמי, סמאא פחמאוי, רינת דגן, מיכל אלבז, מירב סמואל ודורית צייכנר.

הסדנאות של שנה א' ו-ג':

פרופ' אמנון בהם, ד"ר אילנה דובדבני, גב' גיתית חרפק, גב' שוש בגים, גב' שרית תאנה, גב' אירית גיל לב, גב' ורד גולן, גב' רונית דרוור, גב' דליה דישון, גב' רחלי רוזנצוויג וגב' ורדית קסל.

סטודנטיות שנה ג' מנחות הסדנא לשנה א': נגה איבצון, ליטל טמקין, ענבל סימון, מיכל קימחי, אורית פאר ולילך קינן.

היחידה ללימודי שדה: ד"ר נאוה ארקין, גב' ורד גולן, מר גדעון תכלת וגב' אריקה לינק

מנהלה: מינה קונטס, קרן שחר שגיא, מרגי אנשר, תמר גילינסקי, עליזה אייל, ישראל ברנד זילברשטיין ואריקה לינק.

תמיכה טכנית והקמה: מנהל בניין ראשי – מוריס משיח ועוזריו: אבי ואיתן, גב' איריס מישליאינטרנט.

צוות קהילתיות

ננא סמעאן, בר גלבוז וגיא דנן – והמדריכים סופי בנימין ודני קורן